Aris Nalcı: Paramaz ve onu yalnız bırakmayan arkadaşları...

Posted on 06/05/2015

Ermeni Soykırımı'nın 100. yılında yüzleşme gereçleri gün geçtikçe artarken artık Ermenice kaynaklar da Türkçe olarak okuyucularla buluşmaya başladı.
Art arda yayınlanan birçok kitap gelecek nesiller için kendilerine öğretilmeyen tarihin bir başka yüzünü göstermek için önemli bir yol yaratıyor.
1900'lü yılların başından itibaren Türkiye'nin uluslararası arenada ve kendi içinde de yarattığı bir tez vardı. Bu tez Ermenice kaynakların taraflı olacağını ortaya atarak Osmanlı'nın daha büyük bir imparatorluk olduğu varsayımından yola çıkıyor kayıtlar konusunda hep Osmanlı belgelerinin üzerinden gidilmesini öneriyordu. Yurtdışındaki tarihçiler dahil birçokları bugüne kadar belge kullanımı sırasında çoğunlukla Osmanlı arşivlerine danıştılar.
Bunun iki sebebi vardı. Birincisi Türkiye'nin tezlerini kendi arşivlerinden çürütmek. İkincisi de yüz yıldır kapalı olan arşivlerden bazı belgelerin ayıklanmadan ve yangınlardan kaçırılmış olarak günümüze ulaşmış olma ihtimaliyle, belgeleri ortaya çıkarmak.
Bu çalışmalar sırasında öncelikle Osmanlı arşivlerinin birçok önemli belgesinin kataloglanmadığı sonrasında ise bu belgelerin başbakanlık ve genelkurmay başkanlığı arşivlerinde tarihçilerin araştırmalarına kapalı olarak tutulduğu ortaya çıktı.
Birçok belgenin 'zaman zaman görevlilerin Osmanlı Arşivlerine giderek belge yakarak' imha edildiğini, Hasan Cemal'in 1915 kitabında da Cemal Paşa'nın anılarında da görüyoruz.
Bu belge imhaları İstanbul'da sık sık çıkan yangınlarla da örtüşür bir okuma yaptırıyor bize

tarih sayfalarında.
Ermeni Soykırımı araştırmalarının temellerini atan önemli isimlerden biri olan Richard Hovhannissian birkaç hafta önce Paris'te düzenlenen bir tarih konferansında şunları söylüyordu: "Ben 20 yıl önce bu konuda çalışmaya başladığımda ne kaynak vardı, ne arşiv, şimdi ise Türkiye'den birçok genç tarihçinin çalışmalarıyla, bu konuda Osmanlı arşivlerindeki belgeleri literatürümüze sunmaları çok büyük bir gelişme. Özellikle mikro tarih çalışanlar Ermeni Soykırımı'nın anlaşılmasında önemli bir rol oynayacaklar."

SOYKIRIM 1915'TE BAŞLAMADI

Ermeni tarihçi Vahakn Dadrian soykırımın 1915'te başlamadığını, Abdülhamit katliamlarına uzandığını söylediğinde henüz Türkiye'de mikro tarih çalışmaları bu kadar geniş değildi. Ancak zaman gösterdi ki 1915 öncesine de siyasi gerginlik epey yüksekti.
Bu uzun süreli siyasi gerginliğin son noktalarından biri 1909 Adana Katliamı olmuştu. 1914'e gelindiğinde ise Ermeni ulusal partilerin üyelerinin ve öğrenci birlikleri üyelerinin art arda tutuklandığını ve yerli yersiz suçlamalarla hapiste tutulduklarını görüyoruz.
1915'te yapılan bu tutuklamalardan en fazla göze çarpanlar İstanbul'dan entelektüellerin alınmasından hemen sonra Paramaz önderliğindeki İstanbul Sosyal Demokrat Hınçak Partisi üyelerinden 20'sinin tutuklanması.
Dönemin tanıkları olan İstanbul'un Ermeni entelektüelleri bu olayı "Öyle bir kara bahar görmemişti Ermeni halkı tarihinde" diye yazar.
Türkiye'nin tezlerinde Ermenilerin Rusya'dan taraf olduğunu güçlendirecek en önemli noktalardan biri de İstanbul'daki Hınçak Partisi'nin lideri olan Madteos Sarkisyan, namı değer Paramaz'ın Rusya'dan gelmiş olmasıdır.
Paramaz Kafkaslardan gelen reform ateşini İstanbul'a taşıdıktan sonra İstanbul'daki Ermenilerin siyasi hayatı değişmiştir. Yazar Aydzemnig Paramaz'ın Ermeni gençler üzerindeki etkisini şöyle anlatır:

“1914’ün Haziran ayının bir sabahıydı. Sosyal Demokrat Hınçak Partisi’nin öğrenci birliği yönetimi o yılın mezunlarına yönelik bir piknik düzenlemişti. Hepimiz Gaydz (kıvılcım) dergisinde toplanmıştık. Tüm öğrenciler ordaydı, Vanik ve Ardaşes oradaydı… Ve Paramaz. Paramaz… Saatlerce öğrencilerin arasında oturmayı, zekice sorularıyla ve sözleriyle onları meşgul etmeyi severdi.

Söylediklerinin her biri bizim körpe ve öğrenmeye susamış ruhlarımız için birer dersti. Saatlerce dinlerdik ve doymazdık.

O gün de bizimleydi. Mahrumiyetin ve isyanın o büyük kahramanı sanırsınız uzun yıllardır yürüdüğü ve sonunda kendisini şehitliğin bekleyeceği o dikenli yolu birkaç dakikalığına unutmuştu.

Öğrenci grubu Pera’dan Beşiktaş’a doğru Paramaz’ın şevk veren konuşmalarını dinlemek için çevrelemiş, Ihlamur bahçesinden aşağıya yola koyulmuştu,

Nişantaşı’na varmıştık.

Ihlamur’a inen yokuşlardan birine döneceğimiz sırada aniden polisler tarafından çevrelendik.

Hey, hey bağırıyorlardı bizi sokağın içerisine iteklerken.

Ne var? Ne oldu?

Cevap alamadık. Ancak aynı dakikada Ermenilerin celladı Enver’in aynı yolun üzerindeki hastaneden çıkıp arabasına binip uzaklaştığını gördük.

O kafa hareketini ve Paramaz’ın yüzüne çizilen o yarım yamalak gülümsemesini unutmayacağım.

İntikam tanrısının yüzünde de büyük intikamlarından önce böyle bir gülümseme vardır eminim.

Çok sonraları anladım o kafa hareketinin ve gülümsemenin anlamını.

Yolumuza devam ettik Ihlamur’a doğru. O gün arkadaşlarla geçirdiğimiz son gündü, birkaç

gün sonra rüzgar ne yazık ki bir daha birbirimizi göremeyelim diye hepimizi darmadağın etti”

Birçokları sadece Paramaz üzerine kursa da bu grubu, Paramaz ve 20 devrimci arkadaşının her biri aslında önemli görevler üstlenen kişilerdi.

15 Haziran’da idam fermanları yüzlerine okunduktan sonra son dini görevlerini yerine getirmek için hapishaneye getirilen Rahip Kalust Boğosyan anılarında Paramaz’ın son anlarını şöyle anlatır:

“Ölüm fermanı okunduktan sonra Paramaz, arkadaşlarına döndü ve onları cesaretlendirici sözler söyledi. Engel olmaya çalışmalarına rağmen Doktor Benne salonun duvarlarının ardından bağırıyordu: Biz 20 kişiyi asıyorsunuz, ama 20 binler gelecek ardımızdan.”

20 Devrimci Ermeni’nin asılmalarıyla ilgili bunca anı ve bilgi, 1921’de İstanbul’da basılan bir kitapta derlenmişti. Ancak bugüne kadar bu kitabın içeriği ile ilgili soru sormayan ve araştırmayan tarihçiler artık mikro tarihe olan ilgilerini arttırınca kitap da yazılar da ortaya çıktı.

20 Ermeni devrimci de birkaç yıldır olduğu gibi soykırımın 100. yılında Haziran ayında yine anılacak. Ancak sadece Paramaz ve arkadaşları olarak değil. Tek tek isimleri hatırlanacak şekilde…

Kaynak: evrensel.net